

Тема: Алтай тилим – чечен тил.

Амадулар:

1. Алтай албатынын оос чүмделгези ажыра балдардын куучын-эрмегин, тилинин јаражын, айткан сөзин кееркедерине үредер;
2. Кычырганын јүрүмде тузаланырын темиктирер;
3. Алтайынын түүкизин ле байлыгын билип ле баалап јүрерине таскадар.

Тузаланар эдимдер: плакаттар «Алтай тилим – чечен тил», «Беш јастыраны табып кычыр», «Эптеп кычыр», кулјалар.

Уроктын бүдүми: маргаан-тартыжу

Öдөр аайы.

1.Белетенер бөлүк.

А). Уроктын темазын ла амадузын јарлаар.

2. Ачылта.

Л.Кокышев

Керсү јонымнын чүми јок кожоннын,

Келишкенче сен кееркедип беретен.

Албатым јуунтакан Алтай тилим,

Аарчызы јытаган Алтай тилим.

А.Самунов

Канча ла бийик санаалу болзон,

Алтайын сеге түнгей ле карам.

Кандый ла улу тилдерди ондозон,

Алтай тилин ундыба!

3. Јакылталар.

А) Кеп сөстөрдү јетире айдар, учурын јартаар.

- Айткан сөс – (аткан ок).
- Јаан сөстө јажыт јок, (улу сөстө ујат јок).
- Эдердин колы ус, (этпестин тили ус).
- Кара сууга түкүрбе, (калык-јонды јамандаба).
- Аш кылгада - (бала јашта).

- Бир ийт көрүп үрет, (бирүзи бодоп үрет).

Б) Табышкактарды тап.

- Сырты таш, ортозы мөңүн, өзөги – алтын. (Жымыртканын кабыгы, агы, сарызы).
- Беш тайганын мөңкүзи жаңыс. (Jүстүк)
- Чүмдү жараш куйрукту, чүп-чүнкүрек чырайлу. (Түлкү)
- Кара бука јелип келди, калык-јонды јенип чыкты. (Түн)
- Кара килин тонду, јер алдында өргөөлү. (Кара момон)
- Јер үстинде не јапшынчак? (кижинин ады)
- Шынырап барып јадала, шил алдына јажынат. (Тош алдында суу)

В) Чөрчөкти көргүс. «Ачап чай», «Тарал».

Г) Кем көп модор сөстөр айдар?

4. Танып айт.

А) Кандый чүмдемелден алынган жолдыктар?

«Сен меге коштой алмыс ошкош карган неме отургыскан. Айса болзо, ол каргышчы, ...» (А.Ередеев. Ачыныш)

«Керек дезе јылан балазы јыланга кару. Сен тирү јүрзен, мен де тирү. Баланын балазы болзо, ол база менин балам, мен база тирү». (Карган эне ле Бабыш)

«Онын јүзи јап-јарык болуп, көстөри энир чолмондый мызылдап чыгар. Кап-кара кабактары өрө-төмөн кыймыктажып, талбып учкан куштарга түней боло берер». (Комыстын күүзи Т.Шинжин).

«Јалтанба, күлүк! – дежип, бастыра ла наадайлар чуркуражып, каткырыжып турдылар». «Менде мындый ат качан да болбогон!» (Юрастын түжи. Ю.Кыдыев).

5. Эптеп кычыр.

А) Берилген төрт жолдыкты капшай, чокым јарт кычырары.

Б) «Беш јастыраны тап»

6. Түп-шүүлте.